

Over woorden, klanken en hoeken.

Onderwijs aan anderstalige kleuters.

Openbare basisschool De Broekheurne in Enschede heeft een schakelklas voor groep 2. Maximaal 12 kinderen uit de groepen 2 krijgen er drie ochtenden per week, gedurende een jaar, extra aandacht op het gebied van taal. De rest van de tijd gaan deze leerlingen naar hun eigen groep. Doordat de groep klein is, krijgen ze allemaal veel aandacht. In dit artikel beschrijven twee leerkrachten uit de praktijk van deze schakelklas hoe zij het taalonderwijs voor deze groep leerlingen vormgeven.

Daar sta je dan, de eerste schooldag in de schakelklas. In je ogen zie ik de onrust. Langzaam en rustig praat ik tegen je. Vijf jaar ben je en je begrijpt niet wat ik tegen je zeg. Blijkbaar is mijn verbale én non- verbale communicatie voldoende om je een beetje vertrouwen te geven. Stoer wandel je de klas in, jouw avontuur in de schakelklas begint. Ik kan je nu niet uitleggen dat ik weet dat het goed komt, dat je in het komende jaar heel veel Nederlandse woorden leert, dat je de klanken van de Nederlandse taal hoort, dat je al goede zinnen maakt en de rekenbegrippen begrijpt. Dat je straks helemaal klaar bent voor groep 3, waar je mag beginnen met op je rug een mooie rugtas, die je samen met de juffen van je groep hebt gevuld met spulletjes die je in je nieuwe groep nodig zult hebben. En onrust in jouw ogen? Die zie ik dan niet meer.

Schakelklassen

Voor kinderen die nog maar kort in Nederland wonen en daarom het Nederlands niet machtig zijn, is het belangrijk dat zij zo snel mogelijk de gelegenheid krijgen te profiteren van intensief taalonderwijs, zodat ze hun taalachterstand weg kunnen werken. De gemeente Enschede kent drie verschillende typen schakelklassen. Eén daarvan is de schakelklas in deeltijd voor kinderen uit groep 2. Het onderwijs in de deeltijdschakelklas is erop gericht om de leerlingen na het schakeljaar door te laten stromen naar een reguliere groep 3.

Doelgericht en planmatig werken

Ons doel is dat ieder kind kan starten in groep 3. We hebben een eigen programma gemaakt, dat gebaseerd is op reguliere doelen voor groep 2 - zoals die zijn uitgewerkt in de tussendoelen & leerlijnen (TULE) van SLO. In onze jaarplanning hebben we deze doelen – in overleg met de groepsleerkrachten– per week vastgelegd. In een behandelplan is per leerling vastgelegd wat zijn/haar ontwikkelpunten zijn. Met al deze gegevens bereiden we ons weekprogramma voor. Ieder kind werkt op zijn eigen niveau aan de doelen, met de instructie die nodig is. Het benoemen van de doelen aan de kinderen en het evalueren daarvan is hierbij belangrijk.

Werkvormen

Gedurende de hele ochtend werken we in een hoog tempo. Grote en kleine kringen, zelfstandig werken, hoeken, speelleermaterialen: de kinderen zijn voortdurend doelgericht aan het werk. We werken steeds van receptief naar productief. Modeling is hierbij belangrijk. Door het zien, horen en ervaren kunnen de leerlingen de lesstof eigen maken. Om de leerlingen betrokken te houden bij de leeractiviteit werken

we met een scala aan werkvormen. Deze vergroten de betrokkenheid, maar zijn ook onderdeel van de te behalen doelen. Coöperatieve werkvormen, muziek, drama en bewegingsactiviteiten worden aangepast aan de te leren woorden. Zo gebruiken we liedjes (van bijv. Dirk Scheele) om woorden te consolideren en maken we gebruik van de werkvorm Tweegesprek op Tijd om kinderen doelgericht en betrokken met elkaar in gesprek te laten zijn.

Werken aan woordenschat

Vanuit thema's die aansluiten bij de belevingswereld van het kind bouwen we hun mentaal lexicon op. Bij ieder thema worden de hoeken aangepast en wordt de rol van de kinderen voorgedaan. Welke taal gebruik je en welke woorden oefenen we? Gedurende het spel wisselt de rol van de leerlingen (bijv. klant-verkoper). Bij alles denken we na over de vraag hoe we de woordenschat kunnen vergroten. Bij ontwikkelingsmaterialen worden de woorden eerst aangeboden. De woorden zijn ook terug te vinden op de verteltafel. Deze tafel is een speeltafel. Hier zijn naast het prentenboek, materialen te vinden die bij het boek/thema passen. Meespelen, voordoen en nadoen zijn sleutelwoorden voor ons handelen.

Om een prentenboek te begrijpen, moet de leerling 95% van de woorden kennen. We bieden eerst de woorden aan volgens de methodiek Met Woorden in de Weer. Daarna lezen we het bijbehorende stukje uit het prentenboek voor. Sommige teksten zijn vrij moeilijk voor de leerlingen. We vereenvoudigen de teksten in het boek, met als einddoel het voorlezen van de originele tekst.

Een belangrijk onderdeel van ons woordenschat-programma is het aanleren van de juiste lidwoorden. Het Turks bijvoorbeeld kent namelijk geen lidwoorden. Voor deze leerlingen is het lastig om te horen welk lidwoord erbij hoort. De leerlingen worden bij dit proces visueel ondersteund door het gebruik van rode stippen bij de het-woorden. Deze stickers worden geplakt op de woordkaarten, op de ontwikkelingsmaterialen en in het lokaal.

Ons taalaanbod

We passen ons taalgebruik aan en houden onze zinnen zo kort mogelijk. We leren de kinderen om zinnen te maken zonder het hulpwerkwoord gaan. Zodoende leren ze het werkwoord vervoegen. Dus niet 'ik ga zwemmen', maar 'ik zwem'. Pas als kinderen kunnen vervoegen in de tegenwoordige tijd, leren ze de verleden en/of voltooid tijd. Ook gebruiken we zo min mogelijk verwijswaarden. Persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden gebruiken we pas nadat dit aangeboden is.

In de schakelklas bieden we geen letters aan, maar focussen we op de klanken. Door het aanbieden van de Nederlandse klanken krijgen de letters vorm. Zo leggen we de basis voor het lezen en spellen. Wanneer de leerlingen de klank beheersen, wordt de foneem-grafeemkoppeling gelegd.

Tijdens het aanleren van een nieuwe klank kijken we in een spiegel naar de stand van onze mond. De leerkracht doet het voor en corrigeert. De klank wordt ondersteund door het bijbehorende klankgebaar. De nieuwe klank staat één week centraal op de klanktafel. Hier staan, naast een grote spiegel, voorwerpen waarin de klank te horen

is en er hangen afbeeldingen en een klankversje aansluitend bij de klank. De klanken gaan leven – en zo bevorderen we dat de leerlingen klaar zijn voor groep 3!